

Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»
Юридичний факультет
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов

Декан юридичного факультету

С.В. Матвеев

РОБОЧА ПРОГРАМА

ФІЛОСОФІЯ

(назва навчальної дисципліни)

підготовки перший (бакалаврський)
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і найменування спеціальності)

освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування»
(найменування освітньої програми)

тип дисципліни обов'язкова дисципліна загальної підготовки

2020 рік

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

_____ О.М. Антонова
(підпис)

(прізвище, ініціали)

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов

Протокол №1 від «28» серпня 2020 року

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

В.Ф. Баранівський
(прізвище, ініціали)

Розробник:

Баранівський Василь Федорович, доктор філософських наук, професор

1. Опис навчальної дисципліни

Мова навчання: українська

Статус дисципліни: обов'язкова дисципліна загальної підготовки

Передумови вивчення навчальної дисципліни: вивчення дисципліни «Філософія» та проблематика курсу пов'язана з дисциплінами «Соціологія», «Політологія», «Історія України».

Предметом вивчення дисципліни «Філософія» є вищого теоретичного рівня світогляду – світ загалом у щонайбільш узагальнених закономірностях, які характеризуються суб'єктно-об'єктивними відношеннями («людина – світ»).

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин 5 кредитів ECTS.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладення навчальної дисципліни «Філософія» є надання знань з філософії, що загалом надають можливості людині осмислити саму себе, навколишній світ, суспільну практику, джерела суспільного розвитку й адекватно спланувати своє майбутнє, позитивно переживати «перманентну» кризу особи та суспільства

Основними завданнями вивчення дисципліни «Філософія» є вивчення основних форм ставлення людини до світу і світу до людини (в онтологічному, гносеологічному, антропологічному, соціологічному значенні); сприяти гуманізації освіти через засвоєння студентами досягнень сучасної філософії; дати поштовх до самостійного аналізу ними складних явищ суспільного життя, вміння пов'язувати загально філософські проблеми із розв'язанням завдань економічної теорії і практики; вивчення історії всесвітньої філософії та її органічної складової – української філософії.

2. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Філософія» забезпечує набуття здобувачами вищої освіти **компетентностей:**

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК09. Здатність здійснювати ефективні комунікації.

СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань

Програмні результати навчання (ПР)

ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

ПР03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

ПР14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПР19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

ПР22. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПР23. Визначати досягнення і ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Обсяг у годинах											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем	пз	лаб	с.р		л	сем	пз	лаб	с.р
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Філософія як форма суспільної свідомості	16	4	2	-	-	10	16	1	-	-	-	15
Тема 2. Проблема людини і світу в історії філософської думки	16	4	2	-	-	10	16	1	-	-	-	15
Тема 3. Людина і світ її буття	16	4	2	-	-	10	16	1	-	-	-	15
Тема 4. Історичні форми людської життєдіяльності	16	4	2	-	-	10	16	1	-	-	-	15
Тема 5. Духовне життя суспільства	16	6	2	-	-	8	16	2	-	-	-	14
Разом за змістовим модулем 1	80	22	10			48	80	6	-	-	-	74
Змістовий модуль 2.												
Тема 6. Духовний світ особи, його структура, логіка становлення і функціонування	18	8	4	-	-	6	18	2	1	-	-	15
Тема 7. Пізнавальне відношення людини до дійсності	18	8	2	-	-	8	18	2	1	-	-	15
Тема 8. Діалектика і її альтернативи	16	6	2	-	-	8	16	2	1	-	-	13
Тема 9. Роль філософії у визначенні людиною свого місця у світі, усвідомлення цілей і сенсу життя	18	8	2	-	-	8	18	2	1	-	-	15
Разом за змістовим модулем 2	70	30	10	-	-	30	70	8	4	-	-	58
Усього годин	150	52	20	-	-	78	150	14	4	-	-	132

5. Зміст програми навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. ФІЛОСОФІЯ ЯК ФОРМА СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Історичні передумови виникнення філософії. Об'єктивна потреба у філософському осмисленні людського відношення до світу і до себе. Роль міфології і релігії у становленні філософії. Об'єкт і предмет філософії. Основне питання філософії. Матеріалізм та ідеалізм. Дуалізм. Діалектика і метафізика. Соціальна обумовленість змісту філософії і його розвитку в історичному процесі. Функції філософії. Взаємозв'язок філософії і світогляду.

Тема 2. ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ І СВІТУ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ

Філософська думка в Стародавній Індії і Китаї. Проблема людини, її ставлення до світу і до себе, граничних основ існування світу і людини. Антична філософія. Основні етапи її становлення. Космоцентричний характер античної філософії. Мораль і право. Проблема пізнавального відношення людини до дійсності. Діалектика. Середньовічна філософія. Посилення взаємозв'язку філософії і релігії. Проблема душі і тіла, віри, розуму, волі, самосвідомості, смерті і безсмертя. Християнський гуманізм. Діалектика одиничного і цілого. Розвиток філософії у Візантії і мусульманському Сході. Популяризація логіки Арістотеля. Зв'язок філософії і науки. Філософія Відродження. Повернення до людини. Людська індивідуальність, її відношення до світу і до себе. Пантеїзм і деїзм. Діалектика і метафізика. Філософія і наука. Філософія Нового часу. Потреба в розвитку знань про природу. Критика релігії. Філософія і наука. Проблема методу пізнання в філософії. Англійський матеріалізм XVII ст., французький матеріалізм XVIII ст. Німецька класична філософія: Кант, Фіхте, Шеллінг, Гегель, Фейєрбах. Марксистська філософія, її місце в історії філософської думки. Соціально-діяльна сутність людини. Людина, свобода, її всебічний розвиток – центральна проблема філософії марксизму. Матеріалістичне розуміння історії. Матеріалістична діалектика. Вплив марксистської філософії на розвиток світової філософської думки. Проблема людини і світу у філософській думці України. Філософські ідеї в Київській Русі. Гуманістичні риси філософських поглядів представників Києво-Могилянської академії та їх послідовників. Ідеї гуманізму в революційно-демократичній думці XVIII-XIX ст. Сучасна філософська думка в Україні. Проблема людини і світу в філософії XX ст. Основні напрямки розвитку проблеми людини, її сутності і сенсу її буття в сучасній філософській думці. Проблема загальнолюдських цінностей, виживання людства в сучасній філософській думці.

Тема 3. ЛЮДИНА І СВІТ ЇЇ БУТТЯ

Людина. Концепції виникнення і сутності людини. Міфологія і релігія про виникнення людини. Природничо-історичні передумови виникнення людини. Сутність життєдіяльності. Поняття потреби, її основні риси. Діалектика потреб і діяльності в переході від тварини до людини. Взаємозв'язок біологічного і соціального в становленні людини. Соціально-діяльна сутність людини, її основні рівні (порядки). Діалектика сутності людини і дійсності. Корінна відміна тваринного і людського способів життєдіяльності. Проблема людського початку.

Поняття світу. Світ як система буття людини, людська дійсність. Взаємозв'язок природного і соціального в становленні і розвитку людини. Формування уявлень про світ, його природу і сутність, про його просторово-часові параметри. Релігійна, наукова і філософська картина світу. Уявлення про субстанціональну основу світу. Матерія і буття. Матерія, рух, простір, час. Основні форми руху матерії. Соціальна форма руху матерії.

Суспільство. Суспільство – безпосередній світ буття людини, людина в її суспільних відносинах, система зв'язків і відносин, в яких і за допомогою яких здійснюється життєдіяльність людей. Суспільство і особа – суб'єкти-носії людської сутності, її суб'єктне буття, суб'єкти соціальної діяльності. Співвідношення понять «людина», «суспільство», «особа», «індивід», «індивідуальність» («особистість»). Взаємозв'язок, характер взаємовідносин суспільства і особи в різних історичних умовах, в історичному процесі. Сутність історичного розвитку суспільства.

Тема 4. ІСТОРИЧНІ ФОРМИ ЛЮДСЬКОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Сутність людини – субстанціональна основа історичних форм людської життєдіяльності, форм людської дійсності.

Суспільно-економічна формація – структурно-змістовний аспект людської дійсності. Обумовленість структури суспільно-економічної формації. Продуктивні сили суспільства. Економічні відносини, їх структура. Спосіб виробництва – матеріально-економічна основа формації. Взаємозв'язок продуктивних сил і економічних відносин. Поняття виробничих відносин. Взаємозв'язок способу виробництва з відносинами історичних спільностей людей (рід, племя, народність, нація), шлюбно-сімейними, побутовими, міжособовими відносинами, відносинами суспільства і особи, суспільства і природи. Духовні відносини. Держава і інші інститути, їх місце і роль в функціонуванні суспільно-економічної формації, в розвитку суспільства. Політична організація суспільства. Суб'єкти суспільних відносин. Соціальна структура суспільства. Поняття суспільного ладу як інтегрованого виразу всіх суспільних відносин. Закономірності зміни суспільно-економічних формацій.

Цивілізація – організаційно-регулятивний аспект людської дійсності. Поняття цивілізації в історії філософської думки. Цивілізація – ступінь суспільного прогресу, соціальна організація суспільства, в якій взаємозв'язок і функціонування усіх сфер життя суспільства регулюється, регламентується системою інститутів, норм, правил, законів, що вироблені суспільством в його поступальному розвитку. Сутність цивілізації і багатоманітність форм її існування. Історичні тенденції становлення і розвитку цивілізації. Проблема глобалізації. Проблема мови в умовах посилення інтеграційних процесів.

Культура – соціально-діяльний аспект людської дійсності, система способів, засобів і результатів становлення, функціонування, розвитку людської сутності, способів виробництва і відтворення людини як суб'єкта соціальної діяльності в усьому багатстві її життєдіяльності. Структура культури і її історичні типи. Взаємозв'язок культури, соціально-економічної формації і цивілізації. Соціальна обумовленість конкретних історичних форм культури, їх взаємозв'язок в поступальному розвитку суспільства. Культура як процес становлення людини, його результат, спосіб існування, функціонування і передумова подальшого її розвитку.

Людство – найбільш загальний прояв і вираз людської сутності. Всезагальна форма її суб'єктного буття. Відносна самостійність людства як всезагального соціального суб'єкта. Співвідношення понять “суспільство” і “людство”. Глобальні проблеми – вираз загальних потреб суспільства як цілісної системи, задоволення і вирішення яких є умовою виживання людини.

Тема 5. ДУХОВНЕ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Особливості формування уявлень про духовне життя суспільства. Історичні і соціальні передумови виникнення суспільної свідомості. Біологічне і соціальне у виникненні свідомості. Психіка тварин і свідомість людини, їх взаємозв'язок. Соціальна обумовленість виникнення свідомості, її змісту і структури. Поняття суспільного буття. Поняття інтересу. Роль інтересів у визначенні характеру відношення людини до дійсності. Свідомість і усвідомлення, їх взаємозв'язок. Знання – спосіб існування свідомості. Роль знання в життєдіяльності суспільства і особи. Рівні суспільної свідомості. Взаємозв'язок емпіричного і раціонального рівнів суспільної свідомості. Буденна і теоретична свідомість, їх взаємозв'язок. Суспільна психологія. Відмінність емпіричного, раціонального рівнів суспільної свідомості і суспільної психології за формами відображення дійсності. Соціальна обумовленість форм суспільної свідомості. Особливості наукової свідомості. Методи наукового пізнання. Класифікація наук. Наука і виробництво. Науково-технічна революція, її значення в житті суспільства. Політична і правова свідомість, їх взаємозв'язок. Політична свідомість і влада. Регулятивна роль права в житті суспільства. Моральна свідомість. Правила, норми, принципи моралі. Співвідношення моралі і права. Критерії моральної поведінки. Моральна свідомість і етика. Естетична свідомість. Естетичний смак. Естетична свідомість і мистецтво. Естетична свідомість і естетика, їх взаємозв'язок. Релігійна свідомість. Виникнення релігії. Особливості зміни релігійних уявлень в історичному

процесі. Роль релігії в життєдіяльності суспільства і особи. Релігія і наука, релігія і мораль. Філософія. Взаємозв'язок філософії з формами суспільної свідомості. Суспільний лад – об'єкт ідеологічного осмислення відношення людини до дійсності. Корінний інтерес, його роль у формуванні ідеології. Визначення ідеології. Ідеологія і суспільний ідеал. Роль ідеології в життєдіяльності соціальних суб'єктів. Взаємозв'язок ідеології і форм суспільної свідомості. Співвідношення понять «суспільна свідомість», «духовне життя суспільства». Активна роль свідомості в життєдіяльності суспільства і особи в історичному процесі.

Змістовий модуль 2.

Тема 6. ДУХОВНИЙ СВІТ ОСОБИ, ЙОГО СТРУКТУРА, ЛОГІКА СТАНОВЛЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ

Духовний світ особи і духовне життя суспільства. Об'єктивні і суб'єктивні фактори формування духовного світу особи. Знання – фундамент духовного світу особи. Основні шляхи отримання знань. Розвиток розумових здібностей – важливий фактор формування духовного світу особи. Розсуд і розум, їх взаємозв'язок. Діалектика об'єктивного і суб'єктивного в становленні і функціонуванні духовного світу особи. Почуття і емоції – фактори оцінки людиною свого відношення до світу і до себе. Віра, її основні риси. Роль віри в життєдіяльності людини. Переконавання. Рівні формування переконань. Роль переконань в життєдіяльності особи. Взаємозв'язок віри і переконань. Світогляд – інтегрований вираз духовного світу особи. Взаємозв'язок віри, переконань і світогляду: віра і переконання – передумови формування світогляду; форми і способи функціонування світогляду, результат перевірки світоглядних установок в практичній діяльності. Світогляд і проблема сенсу життя. Діалектика об'єктивного і суб'єктивного в осмисленні людиною сенсу життя. Роль усвідомлення сенсу життя у визначенні особою свого відношення до світу і до себе, в характері і спрямованості практичної діяльності. Щастя і любов. Світоглядні орієнтири і життєві установки. Життєва позиція особи. Активна і пасивна позиція. Життєва позиція – показник спрямованості життєдіяльності особи. Воля – фактор перетворення життєвої позиції в практичну діяльність. Шляхи формування волі. Роль волі в становленні і функціонуванні духовного світу особи. Соціальна активність – спосіб самореалізації особою своєї сутності, усвідомленого сенсу життя, спосіб самовдосконалення, саморозвитку, самоконтролю, показник її соціальної зрілості. Роль особи в історичному процесі.

Тема 7. ПІЗНАВАЛЬНЕ ВІДНОШЕННЯ ЛЮДИНИ ДО ДІЙСНОСТІ

Соціальна обумовленість пізнавального процесу. Роль інтересів в пізнанні. Проблема пізнавальності світу в історії філософської думки. Скептицизм і агностицизм. Поняття практики. Практична обумовленість потреби в пізнанні. Роль практики в пізнавальному процесі: передумова і основа пізнавального відношення людини до дійсності; фактор, що визначає задачі, цілі, спрямованість пізнання; дає засоби для здійснення пізнання; є сферою застосування результатів в пізнанні; критерієм істинності знань; показником відповідності результатів пізнання потребам і інтересам людини. Логіка процесу пізнання. Чуттєвий і раціональний ступені пізнання. Форми чуттєвого пізнання, їх взаємозв'язок. Форми раціонального пізнання. Взаємозв'язок чуттєвого і раціонального пізнання. Суб'єктивізм і волюнтаризм. Ціль пізнання - істина. Поняття істини. Взаємозв'язок об'єктивного, абсолютного і відносного в істині. Істина і помилковість. Істина і правда. Принцип сходження від абстрактного до конкретного. Принцип єдності історичного і логічного в процесі пізнання. Роль пізнання в життєдіяльності суспільства і особи.

Тема 8. ДІАЛЕКТИКА І ЇЇ АЛЬТЕРНАТИВИ

Історична, соціальна і гносеологічна обумовленість уявлень людини про те, що являє собою світ за своєю будовою, які в ньому існують зв'язки і відношення, закони. Діалектика і метафізика, їх роль в освоєнні дійсності. Об'єктивна і суб'єктивна діалектика. Історичні форми діалектики: стихійна, споглядальна діалектика стародавніх мислителів, ідеалістична діалектика Гегеля,

матеріалістична діалектика К.Маркса і Ф.Енгельса, діалектика в сучасній філософії. Матеріалістична діалектика. Єдність принципів всезагального зв'язку і розвитку. Онтологічний, гносеологічний і логічний аспекти усвідомлення людиною об'єктивної діалектики. Поняття категорії. Всезагальні форми зв'язків: одичне, особливе, загальне; причина і наслідок; сутність і явище; необхідність і випадковість; можливість і дійсність; зміст і форма; частина і ціле. Поняття закону. Окремі, особливі і загальні, універсальні закони. Динамічні і статистичні закони. *Закон єдності і взаємодії протилежностей*. Поняття суперечності. Взаємодія («боротьба») протилежностей – джерело змін, руху, розвитку. Поняття джерела і рушійних сил розвитку. Особливості взаємодії протилежностей в природі і суспільстві. Антагоністичні і неантагоністичні суперечності. Форми розв'язання суперечностей.

Закон взаємного переходу кількісних і якісних змін. Поняття якості. Поняття властивості. Обумовленість якісної визначеності предметів, явищ, процесів. Поняття кількості. Взаємозв'язок кількості і якості: міра. Особливості взаємопереходів кількісних і якісних змін. Поняття стрибка. Багатоманітність форм стрибків. Поняття нового. Значення закону взаємного переходу кількісних і якісних змін для розкриття внутрішнього механізму переходу до нової якості, для виявлення, яким чином відбувається рух, розвиток в природі, суспільстві, мисленні.

Закон заперечення заперечення. Поняття заперечення. Діалектичне і метафізичне заперечення. Взаємозв'язок старого і нового в розвитку. Спадкоємність. Роль спадкоємності у спрямованості розвитку. Поступальний характер розвитку. Особливості заперечення в природі і суспільному житті. Взаємозв'язок об'єктивного і суб'єктивного в розвитку суспільства. Роль суб'єктивних факторів у визначенні спрямованості і поступальності розвитку. Взаємозв'язок законів діалектики, їх роль в теоретичному і практичному освоєнні світу. «Негативна» діалектика. Діалектика історичного процесу як процесу становлення, функціонування і розвитку людини. Суспільний прогрес. Прогрес і регрес, їх взаємозв'язок. Сутність, джерела, рушійні сили і критерії суспільного розвитку. Взаємозв'язок диференціації і інтеграції в історичному процесі. Діалектика об'єктивного і суб'єктивного в розвитку суспільства. Історія – діяльність людини, що переслідує свої цілі. Цілепокладання і свобода. Свобода і необхідність. Проблема виживання людства, його смерті і безсмертя. Майбутність людства, його можливості і перспективи.

Тема 9. РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ У ВИЗНАЧЕННІ ЛЮДИНОЮ СВОГО МІСЦЯ У СВІТІ, УСВІДОМЛЕННЯ ЦІЛЕЙ І СЕНСУ ЖИТТЯ

Філософія – методологічна основа світогляду. Людина – вища цінність і ціль суспільного розвитку. Проблема свободи в історії філософії і в сьогоденні. Методологічний, світоглядний та гуманістичний аспекти свободи, їх взаємозв'язок. Свобода і відповідальність. Свобода і закон. Свобода і рівність. Суспільство і свобода особи. Внутрішня і зовнішня свобода особи, свобода волі. Свобода і розумність. Історичний процес, альтернативи і свобода вибору. Свобода і загальнолюдські цінності. Об'єктивні основи гуманізму. Проблема цілей і сенсу життя в історії філософської думки. Сучасні концепції сенсу життя. Об'єктивна обумовленість сенсу життя. Суб'єктивне розуміння сенсу життя. Взаємозв'язок об'єктивного і суб'єктивного в усвідомленні сенсу життя. Роль інтересів в осмисленні сенсу життя. Сене життя, щастя і любов. Проблема смерті і безсмертя. Роль філософії у вирішенні проблем виховання і самовиховання: політичного, правового, морального, естетичного, фізичного самовиховання, в усвідомленні людиною своєї сутності, досягнення самосвідомості. Самосвідомість і життєва позиція. Філософські аспекти розв'язання економічних, політичних, ідеологічних проблем сучасного життя. Роль філософії у передбаченні перспектив людського буття.

6. Теми лекцій

№	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Філософія як форма суспільної свідомості	4	1
2	Тема 2. Проблема людини і світу в історії філософської думки	4	1
3	Тема 3. Людина і світ її буття	4	1
4	Тема 4. Історичні форми людської життєдіяльності	4	1
5	Тема 5. Духовне життя суспільства	6	2
6	Тема 6. Духовний світ особи, його структура, логіка становлення і функціонування	8	2
7	Тема 7. Пізнавальне відношення людини до дійсності	8	2
8	Тема 8. Діалектика і її альтернативи	6	2
9	Тема 9. Роль філософії у визначенні людиною свого місця у світі, усвідомлення цілей і сенсу життя	8	2
Усього годин		52	14

7. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-

8. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-

9. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Філософія як форма суспільної свідомості	2	-
2	Тема 2. Проблема людини і світу в історії філософської думки	2	-
3	Тема 3. Людина і світ її буття	2	-
4	Тема 4. Історичні форми людської життєдіяльності	2	-
5	Тема 5. Духовне життя суспільства	2	-
6	Тема 6. Духовний світ особи, його структура, логіка становлення і функціонування	4	1
7	Тема 7. Пізнавальне відношення людини до дійсності	2	1
8	Тема 8. Діалектика і її альтернативи	2	1
9	Тема 9. Роль філософії у визначенні людиною свого місця у світі, усвідомлення цілей і сенсу життя	2	1
Усього годин		20	4

10. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Філософія як форма суспільної свідомості	10	15
2	Тема 2. Проблема людини і світу в історії філософської думки	10	15
3	Тема 3. Людина і світ її буття	10	15
4	Тема 4. Історичні форми людської життєдіяльності	10	15
5	Тема 5. Духовне життя суспільства	8	14
6	Тема 6. Духовний світ особи, його структура, логіка становлення і функціонування	6	15
7	Тема 7. Пізнавальне відношення людини до дійсності	8	15
8	Тема 8. Діалектика і її альтернативи	8	13
9	Тема 9. Роль філософії у визначенні людиною свого місця у світі, усвідомлення цілей і сенсу життя	8	15
Усього годин		78	132

11. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Що таке філософія?
2. Основне питання філософії.
3. Розвиток філософської думки в Стародавньому Китаї.
4. Розвиток філософської думки в Стародавній Індії.
5. Етапи розвитку античної філософії.
6. Філософські погляди Платона.
7. Філософські погляди Арістотеля.
8. Ідеї гуманізму у філософії Нового часу.
9. Етичні погляди І.Канта.
10. Діалектика Гегеля.
11. Л.Фейєрбах про релігію.
12. Проблема спрямованості історії.
13. Феномен людини в християнському еволюціонізмі Тейяра де Шардена.
14. Соціальна філософія М.Вебера.
15. Майбутнє людства як предмет соціального прогнозування.
16. Ж.-П. Сартр про суперечливу сутність буття людини.
17. Соціально-філософські ідеї М.Драгоманова.
18. Національна ідея в творчості діячів української культури початку ХХ ст.
19. Філософські погляди Г.Сковороди.
20. Концепція національної еліти в історіософії В. Липинського.
21. З.Фрейд про релігію.
22. Соціальні і психологічні корені релігії.
23. Корінна відмінність тваринного і людського способу життєдіяльності.
24. Проблема людського початку, її вирішення в історії філософської думки.
25. Відмінність психіки людини від психіки тварини.
26. Що таке світогляд і яке займає місце в духовному світі особи.
27. Проблема смерті і безсмертя.
28. Сенс життя: в чому він?
29. Що таке щастя?
30. Що таке любов?
31. Проблема соціальної рівності. Чи можлива вона?
32. Роль особи в історичному процесі.

33. Взаємозв'язок об'єктивного і суб'єктивного в розвитку суспільства.
34. Що таке суспільний лад і яку роль він відіграє у функціонуванні суспільства.
35. Проблема суспільного ідеалу.
36. Свобода і відповідальність.
37. Свобода і закон.
38. Моральні і правові проблеми підприємництва.
39. Роль віри і переконання у формуванні світогляду.
40. Що таке демократія?
41. Що таке волюнтаризм і суб'єктивізм?
42. Проблема сутності людини в історії філософської думки.

12. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. В чому полягає специфіка філософії як форми суспільної свідомості?
2. Співвідношення понять «філософія» і «наука».
3. Об'єкт і предмет філософії.
4. Соціальна обумовленість матеріалістичного та ідеалістичного вирішення питання про природу і сутність світу і людини.
5. Дуалізм.
6. Основне питання філософії.
7. Матеріалізм, його історичні форми.
8. Різновиди ідеалізму.
9. Скептицизм і агностицизм.
10. Діалектика та метафізика.
11. Функції філософії.
12. Що таке методологія?
13. Соціальна обумовленість змісту філософського знання.
14. Взаємозв'язок філософії з іншими формами суспільної свідомості.
15. Історичні передумови виникнення філософії.
16. Взаємозв'язок міфології, релігії і філософії.
17. Розвиток філософської думки в Стародавньому Китаї.
18. Розвиток філософської думки в Стародавній Індії.
19. Антична філософія: загальна характеристика.
20. Мілетська школа.
21. Філософські погляди Геракліта.
22. Платон.
23. Сократ.
24. Арістотель.
25. Середньовічна філософія.
26. Фома Аквінський.
27. Філософія епохи Відродження.
28. Філософія Нового часу.
29. Англійський матеріалізм XVII ст.
30. Французький матеріалізм XVIII ст.
31. Рене Декарт.
32. Класична німецька філософія: загальна характеристика.
33. Іммануїл Кант.
34. Г.Ф.Гегель
35. Фейєрбах.
36. Розвиток філософської думки в Україні.
37. Г.Сковорода.
38. Гуманістичні ідеї в революційно-демократичній думці XVIII – XIXст.
39. Марксистська філософія, її роль у розвитку філософської думки.

40. Проблема людини і світу в сучасній філософській думці.
41. Екзистенціалізм.
42. Персоналізм.
43. Неотомізм.
44. Позитивізм.
45. Філософія життя.
46. Фрейдизм.
47. Природничо-історичні передумови виникнення людини.
48. Герменевтика.
49. Проблема людського початку.
50. Поняття потреби, її основні риси.
51. Сутність життєдіяльності.
52. Соціально-діяльна сутність людини.
53. Багаторівневий характер (багатопорядковість) сутності людини.
54. Взаємозв'язок сутності людини і людської дійсності.
55. Поняття світу.
56. Релігійна, філософська і наукова картини світу.
57. Буття і матерія.
58. Матерія, рух, простір, час.
59. Основні форми руху матерії.
60. Особливості соціальної форми руху матерії.
61. Роль природного середовища в життєдіяльності людини.
62. Поняття суспільства.
63. Суспільство і особа як суб'єктне буття людської сутності.
64. Поняття особи.
65. Співвідношення понять: «людина», «суспільство», «особа», «індивід», «індивідуальність» («особистість»).
66. Суспільно-економічна формація.
67. Матеріальне виробництво – основа життєдіяльності людей.
68. Продуктивні сили суспільства.
69. Спосіб виробництва.
70. Економічні відносини, їх структура.
71. Поняття суспільного ладу.
72. Політична організація суспільства.
73. Держава і право.
74. Соціальна структура суспільства.
75. Цивілізація.
76. Культура.
77. Структура культури.
78. Людство.
79. Глобальні проблеми сучасності, їх роль в історичному процесі.
80. Соціальна обумовленість змісту і структури суспільної свідомості.
81. Поняття суспільного буття.
82. Рівні суспільної свідомості.
83. Поняття інтересу.
84. Буденна свідомість.
85. Теоретичне мислення.
86. Суспільна психологія.
87. Форми суспільної свідомості.
88. Наукова свідомість.
89. Політична і правова свідомість.
90. Мораль.

91. Естетична свідомість.
92. Релігійна свідомість.
93. Ідеологія, її зміст і роль в життєдіяльності суспільства і особи.
94. Проблема суспільного ідеалу.
95. Духовне життя суспільства.
96. Об'єктивні і суб'єктивні фактори формування особи.
97. Духовний світ особи, його структура.
98. Віра, її роль в житті особи.
99. Переконавання.
100. Світогляд, його місце в духовному світі особи.
101. Взаємозв'язок віри, переконань і світогляду.
102. Життєва позиція особи.
103. Соціальна активність особи.
104. Активна роль свідомості в життєдіяльності суспільства і особи.
105. Практична природа і обумовленість пізнавального відношення людини до дійсності.
106. Поняття практики.
107. Роль практики в процесі пізнання.
108. Логіка процесу пізнання і його форми.
109. Чуттєве пізнання і його форми.
110. Раціональне пізнання і його форми.
111. Взаємозв'язок чуттєвого і раціонального ступенів пізнання.
112. Проблема істини.
113. Діалектика і її альтернативи.
114. Історичні форми діалектики.
115. Основні принципи діалектики.
116. Одиначне, особливе, загальне.
117. Причина і наслідок.
118. Сутність і явище.
119. Необхідність і випадковість.
120. Можливість і дійсність.
121. Зміст і форма.
122. Частина і ціле.
123. Закон єдності і взаємодії протилежностей.
124. Закон взаємного переходу кількісних і якісних змін.
125. Закон заперечення заперечення.
126. Спадкоємність, її роль у розвитку.
127. Сутність історичного процесу.
128. Суспільний прогрес: джерело, рушійні сили, критерії.
129. Взаємозв'язок диференціації і інтеграції в суспільному розвитку.
130. Взаємозв'язок об'єктивного і суб'єктивного в суспільному розвитку.
131. Свобода і необхідність.
132. Роль філософії в життєдіяльності особи і суспільства.
133. Свобода і розумність.
134. Свобода і відповідальність.
135. Свобода і закон.
136. Сенс життя: в чому він?
137. Сенс життя, щастя і любов; їх взаємозв'язок.

13. Методи навчання

Методи навчання на лекціях:

–вербальний метод (лекція, дискусія тощо);

–методи візуалізації (презентація, метод ілюстрації (графічний, табличний, тощо), метод демонстрацій та інші);

–робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування тощо);

–інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);

Методи навчання на практичних, семінарських заняттях:

–вербальний метод (дискусія, співбесіда тощо);

–практичний метод (практичні, семінарські та лабораторні заняття);

–метод візуалізації (презентація, метод ілюстрації (графічний, табличний, тощо), метод демонстрацій та інші);

–робота з навчально-методичною літературою (рецензування, підготовка реферату, есе, доповіді тощо);

–інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);

– кейс-метод (вирішення ситуацій, розв'язання завдань тощо);

– Дослідницький метод

– Пошуковий метод.

14. Методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни «Філософія» використовуються такі методи оцінювання:

- для поточного контролю у вигляді *усного та письмового опитування, фронтального опитування, тестування, вирішення ситуаційних завдань, розв'язування задач, написання есе (рефератів), виконання індивідуальних та групових проектів, творчих завдань, тощо.*

- для модульного контролю у вигляді *письмової відповіді, тестування, вирішення ситуаційних завдань, розв'язування задач, тощо.*

- для підсумкового контролю *проведення екзамену або заліку (усна та/або письмова відповідь, тестування, вирішення ситуаційних завдань, розв'язування задач, тощо.).*

15. Засоби діагностики результатів навчання

Робоча програма передбачає застосування засобів діагностики результатів навчання за формами контролю знань:

• *поточний контроль* може передбачати застосування широкого спектру форм та методів оцінювання знань, що проводиться за кожною темою.

• *модульний контроль* передбачає письмове виконання різних видів контрольних завдань.

• *підсумковий контроль* передбачає проведення екзамену або заліку

Завершальним етапом досягнення запланованих програмних результатів навчання з навчальної дисципліни «Філософія» є підсумковий контроль - екзамен.

16. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Рекомендоване оцінювання окремих видів навчальної діяльності здобувача вищої освіти:

№	Вид навчальної діяльності здобувачів вищої освіти*	Кількість балів
1.	Реферат, есе	1-5
2.	Вирішення ситуаційних завдань, розв'язання задач	1-5
3.	Індивідуальне завдання	1-5
4.	Відповідь на практичному, семінарському, лабораторному занятті	1-5
5.	Ділова гра, практичний кейс, тощо.	1-10

6.	Участь у публічних заходах (конференція, олімпіада тощо)	1-10
7.	Модульний контроль (для денної форми здобуття освіти)	1-20
8.	Контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти)	1-40

Жвиди навчальної діяльності здобувачів освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти оцінюються за такими критеріями:

Бали	Критерії оцінювання
90-100	Здобувач вищої освіти повною мірою засвоїв програмний матеріал, виявляє знання основної та додаткової літератури, наводить власні міркування, робить узагальнюючі висновки, використовує знання інших галузей знань, вдало наводить приклади.
82-89	Здобувач вищої освіти демонструє достатньо високий рівень знань, при цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності або незначні помилки, або присутня недостатня чіткість у визначенні понять.
75-81	Здобувач вищої освіти володіє достатнім обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань для формування висновків, не завжди здатний асоціювати теоретичні знання з практичними прикладами
64-74	Здобувач вищої освіти в загальній формі розбирається в матеріалі, проте відповідь неповна, неглибока, містить неточності, є помилки у формулюванні понять, відчуваються складнощі в застосуванні знань при наведенні прикладів.
60-63	Здобувач вищої освіти в загальній формі розбирається в матеріалі, допускає суттєві помилки при висвітленні матеріалу, формулюванні понять, не може навести приклади.
35-59	Здобувач вищої освіти не володіє переважною частиною програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять.
1-34	Здобувач вищої освіти не засвоїв програмний матеріал.

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Порядок переведення оцінок у систему ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОЦІНКА A ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		для диференційованого заліку, екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для недиференційованого заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим	не зараховано з

		повторним вивченням дисципліни	обов'язковим повторним вивченням дисципліни
--	--	-----------------------------------	--

17. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Приклад для денної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота									Підсумковий контроль	Сума	
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2							Самостійна робота
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9			
3	4	4	4	3	3	3	3	3			
Модульний контроль 1 - 10				Модульний контроль 2 - 10					10	40	100

Приклад для заочної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота		Підсумковий контроль	Сума
Контрольна робота	Самостійна робота		
50	10	40	100

18. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни «Філософія» узагальнено в комплексі навчально-методичного забезпечення, який включає:

- робочу програму навчальної дисципліни;
- методичні вказівки до вивчення дисципліни;
- опорний конспект лекцій;
- варіанти завдань для самостійної та індивідуальної роботи студентів;
- варіанти завдань для модульного контролю;
- варіанти завдань для підсумкового контролю;
- інші матеріали.

19. Рекомендована література

ОСНОВНА

1. Добронравова І.С. Практична філософія науки / І.С. Добронравова. Суми. 2017
2. Семенюк Едуард С. Філософія сучасної науки і техніки: підручник / Едуард Семенюк, Володимир Мельник. Вид. 3-тє, випр. та допов. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с.
3. Кузь О.М., Чешко В.Ф. Філософія науки: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2017.-172с.
4. Філософія науки: підручник (2018). І.С. Добронравова, Л.І. Сидоренко, В.Л. Чуйко та ін.; за ред. І.С. Добронравової. К.: ВПЦ «Київський університет». 2018. 255 с.
5. Ясперс К. Введение в философию. Философская автобиография / пер. А.К. Судакова // К. Ясперс.М.: Канон+РООИ «Реабилитация», 2017. 304 с.
6. Філософія: підручник / Л.В. Губерський, В.П. Андрущенко, А.О. Баумейстер [та ін.]. 2-ге вид., перероб. і доп. Х.: Фоліо, 2018. 621 с.

ДОДАТКОВА

1. Філософія. Навчальний посібник / За заг. ред. Ю. В. Осічнюка. К.: Атіка, 2003. ¹.
2. Осічнюк В. Е. Философия. Краткое пособие для студентов ВУЗов. К.: НАУ, 2007.
3. Присухін С. І. Філософія: Навч. посіб. У 2 ч. Ч. І. Історія світової та української філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. К.: КНЕУ, 2006.
4. Присухін С. І. Філософія: Навч. посіб. У 2 ч. Ч. II. Система філософії у

¹ Цим шрифтом позначена література, що є в бібліотеці НАУ.

визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. К.: КНЕУ, 2006.

5. Філософія: хрестоматія / авт.-упоряд. С. І.Присухін. К.: КНЕУ, 2011. 350 с.
6. Арутюнов В.Х., Присухин С.И., Свиницкий В.Н. Философия: Учеб. пособие для бакалаврского уровня подготовки студентов-иностранцев экономических специальностей. К.: КНЕУ, 2009.
7. Вундт В. Введение в философию. — М, 1998.
8. Горак Г.І. Філософія: Курс лекцій. К.: Вілбор, 1997.
9. Горський В.С., Кислюк К.В. Історія української філософії: Підручник. К.: Либідь, 2004.
10. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії. Навч. посібник. Харків: Право, 2003.
11. Кунцман П., Буркард Ф.-П., Відман Ф. Філософія: dtv-Atlas: Пер. з 10-го нім. вид. / Худож. Аксель Вайс; Наук. ред. пер. В.П. Розумна. К.: Знання-Прес, 2002.
12. Мигولاتьев А. А. Философия: Учебник для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001.
13. Петрушенко В. Л. Основи філософських знань: курс лекцій. Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти I-II рівнів акредитації. К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ-2000», 2002.
14. Подольська Є. А. Філософія. Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2006.
15. Присухін С. І. Філософія: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2008.
16. Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Філософія: Підручник. К.: Академвидав, 2008.
17. Спиркин А. Г. Философия: Учебник. М.: Гардарики, 2000.
18. Сухина В. Ф., Кислюк К. В. Практикум по философии: Учеб. пособие для студентов вузов. Харьков: Фолио, 2001. С. 3-21.
19. Философия. Учебное пособие для студентов вузов / Авт. коллектив под руководством д-ра фил. наук, проф. Ю. В. Осичнюка, д-ра социологии, проф. В. С. Зубова. К.: Фирма «Фита», 1994. С. 28-57.
20. Філософія: Навч. посібник / Л. В. Губерський, Ф. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.; За ред. І. Ф. Надольного. К.: Вікар, 2001. С. 11-24.
21. Філософія: Підручник / Бичко І. В., Бойченко І. В., Табачковський В. Г. та ін. К.: Либідь, 2001. С. 13-31.
22. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К.: Знання, 2009. С. 15-113.
23. Щерба С. П., Заглада О. А., Тофтул М. Г., Щедрін В. К. Вступ до філософії (стислий виклад). К.: МАУП, 2002. С. 6-22.

WEB-РЕСУРСИ

1. Сайт Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України <http://www.filosof.com.ua>
2. Сайт Українського філософського фонду <http://www.philosophy.ua>
3. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>